

Till berörd remissinstans

D. Edénborgh
LA, M. Ståle (nämndsekreterare)

**Angående remissen om Remiss av Boverkets
rapport Individuell mätning och debitering vid
ny- och ombyggnad (rapport 2014:29)**

Detta gäller remissvar på "Remiss av Boverkets rapport
Individuell mätning och debitering vid ny- och ombyggnad
(rapport 2014:29)"
Dnr: 001634/2014

Remisstiden sträcker sig till den 12 januari 2015, vilket vi ber er
respektera. Om det av några skäl inte är möjligt för er att inkomma
med svar inom utsatt tid måste en kontakt tas med den för ärendet
ansvariga personen på roteln.

Ansvarig handläggare/borgarrådssekreterare på Stadsbyggnads- och
kulturroteln är Lina Glans, tfn 076-1229084.

Remissvar skickas till:

- Stadsbyggnads- och kulturroteln i **digital form (word/excel)**. Ange
KS:s diarienummer som namn på ärenderubrik. Ex:
KS 314-331-2004
- KF/KS kansli i **pappersform**.

Bilägg **inte** remissunderlaget. Det finns redan diariefört i
kommunstyrelsens diarium.

Häfta **inte** ihop handlingarna.

Adresserna är följande:

Rotelns e-post: Funktion SLK RII-remissvar eller
RII-remissvar.SLK@stockholm.se

KF/KS kansli, Stadshuset, 105 35 STOCKHOLM

Med vänliga hälsningar

Lina Glans
Stadsbyggnads- och kulturroteln

Remitteringsmapp**Ärende: Remiss av Boverkets rapport Individuell mätning
och debitering vid ny- och ombyggnad (rapport 2014:29)**

Inkom till KF/KS kansli den

Behandling i övrigt:

För yttrande senast: 12 januari 2015

För yttrande senast: 12 januari 2015

Stadsdelsnämnderna Facknämnderna Övriga

Exploateringsnämnden	SLK
Fastighetsnämnden	Stockholms Stadshus
Miljö- och	AB
hälsoskyddsnämnden	
Stadsbyggnadsnämnden	

REGERINGSKANSLIET

Remiss

2014-11-25

N2014/4481/E

Näringsdepartementet

Energi

Jan-Olof Lundgren

Telefon 08-405 34 12

STOCKHOLMS STAD	
Stadsdirektören	
Inkommet	
Ink.	2014-12-01
Dnr.	001-1634/2014
Till.	RT

Remittering av Boverkets rapport Individuell mätning och debitering vid ny- och ombyggnad (rapport 2014:29)

Remissinstanser:

1. Affärsverket svenska kraftnät
2. Elsäkerhetsverket
3. Energimarknadsinspektionen
4. Fortifikationsverket
5. Konkurrensverket
6. Konsumentverket
7. Riksantikvarieämbetet
8. Statens energimyndighet
9. Statens fastighetsverk
10. Styrelsen för teknisk ackreditering och kontroll (Swedac)
11. Tillväxtverket
12. Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)
13. Kungliga tekniska högskolan
14. Länsstyrelsen i Västra Götalands län
15. Västerbottens läns landsting
16. Eskilstuna kommun
17. Göteborgs kommun
18. Järfälla kommun
19. Jönköpings kommun
20. Malmö kommun
21. Stockholms kommun
22. Söderköpings kommun
23. Värnamo kommun
24. Växjö kommun
25. Östersunds kommun
26. Sveriges tekniska forskningsinstitut (SP)
27. Sveriges Kommuner och Landsting
28. Konsumenternas energimarknadsbyrå
29. Svenskt näringsliv

30. Företagarna Sverige
31. IKEM – Innovations- och kemiindustrierna i Sverige
32. Sveriges konsumenter
33. Teknikföretagen
34. VVS-företagen
35. Fastighetsägarna Sverige
36. Villaägarnas riksförbund
37. Bostadsrätterna
38. Byggherrarna Sverige AB
39. Byggmaterialindustrierna
40. Byggnadsarbetarförbundet
41. Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO)
42. Sveriges byggindustrier
43. Energi- och miljötekniska föreningen
44. Elforsk
45. Elmaterialleverantörernas förening
46. Energieffektiviseringsföretagen, EFF
47. E.ON Sverige AB
48. Fortum Power and Heat AB
49. Göteborg Energi AB
50. Vattenfall AB
51. Lunds Kommuns Fastighets AB
52. Tekniska Verken i Linköping AB
53. HSB Riksförbund
54. Hyresgästföreningen
55. Svenska Kyl- & Värmepumpföreningen
56. Riksbyggen
57. Samverkansforum för statliga byggherrar och förvaltare
58. SEK Svensk Elstandard
59. Svenska naturskyddsföreningen
60. Sveriges energiföreningars riksorganisation (SERO)
61. Svensk förening för förbrukningsmätning av energi (SFFE)
62. Leverantörsföreningen för Individuell Mätning och Debitering (LIMD)
63. Svensk Energi
64. Energigas Sverige
65. Svensk fjärrvärme

Remissvaren ska ha kommit in till Näringsdepartementet **senast den 9 februari 2015** till n.registrator@regeringskansliet.se med kopia till jan-olof.lundgren@regeringskansliet.se.

Observera att original i pappersform inte behöver skickas in.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria *Svara på remiss – hur och varför* (SB PM 2003:2). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

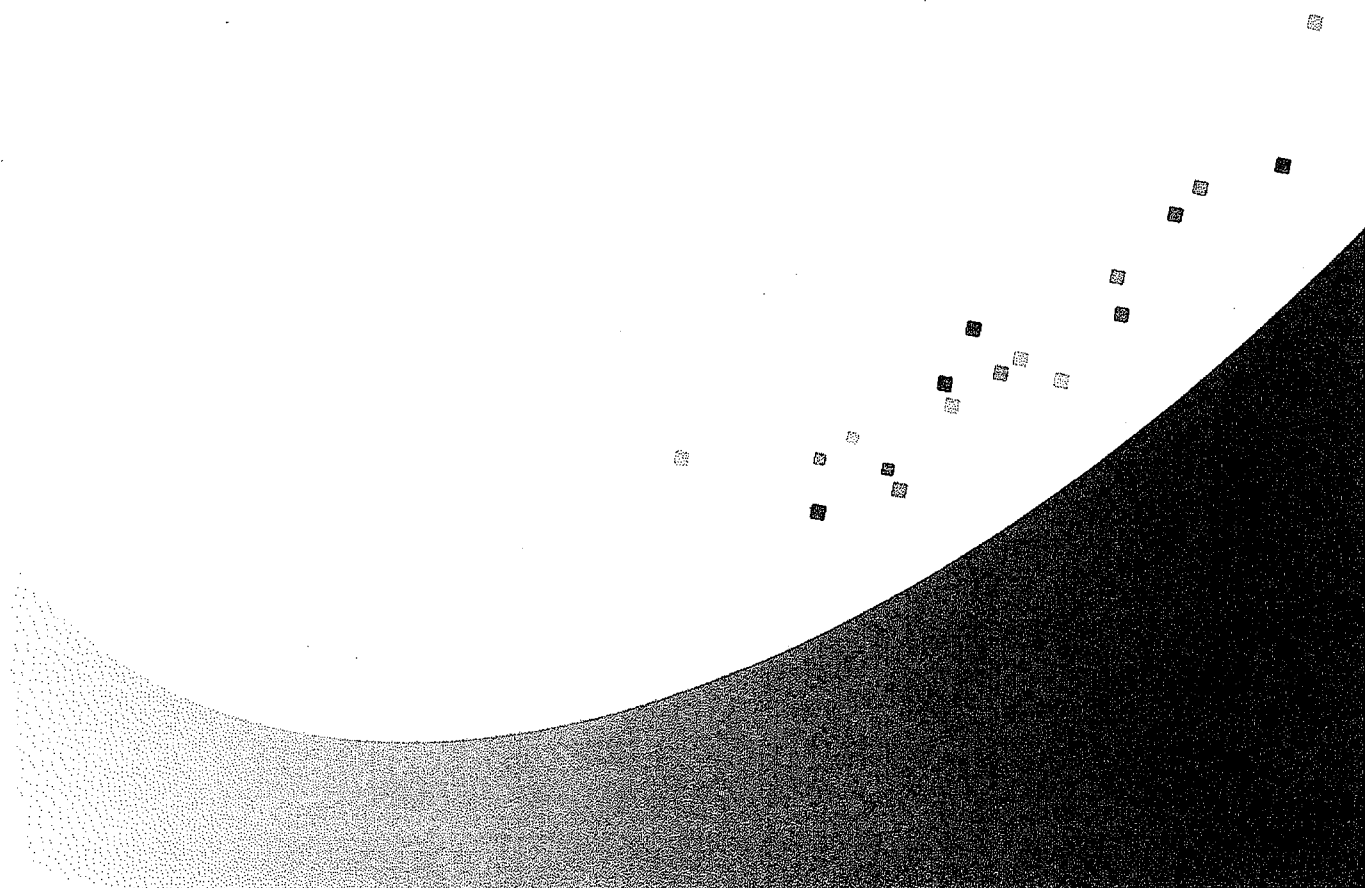

Pernilla Winnhed
Enhetschef

Bilaga:
Boverkets *Individuell mätning och debitering vid ny- och ombyggnad*
(rapport 2014:29)

RAPPORT 2014:29

Individuell mätning och debitering vid ny- och ombyggnad

Individuell mätning och debitering vid ny- och ombyggnad

Boverket oktober 2014

Titel: Individuell mätning och debitering vid ny- och ombyggnad

Utgivare: Boverket oktober 2014

Upplaga: 1

Antal ex: 50

Tryck: Boverket internt

ISBN tryck: 978-91-7563-173-8

ISBN pdf: 978-91-7563-174-5

Sökord: Individuell mätning, individuell debitering, kostnadseffektivitet, teknisk genomförbarhet, mätsystem, lägenheter, flerbostadshus, lokaler, nybyggnad, ombyggnad, energianvändning, energiförbrukning, uppvärmning, kyla, komfortkyla, varmvatten, tappvarmvatten

Dnr: 10150-1300/2014

Publikationen kan beställas från:

Boverket, Publikationsservice, Box 534, 371 23 Karlskrona

Telefon: 0455-35 30 50 eller 35 30 56

Fax: 0455-819 27

E-post: publikationsservice@boverket.se

Webbplats: www.boverket.se

Rapporten finns som pdf på Boverkets webbplats.

Rapporten kan också tas fram i alternativt format på begäran.

Boverket 2014

Förord

I artikel 9 i energieffektiviseringsdirektivet 2012/27/EU ställs krav på medlemsstaterna att se till att byggherrar och fastighetsägare installerar individuell mätare så att varje lägenhets energianvändning för uppvärmning, kyla och tappvarmvatten kan mätas. Syftet med att mäta varje lägenhets förbrukning är att öka medvetenheten hos de boende om sin energianvändning och ge dem möjligheten att minska sina utgifter genom att spara energi.

Sverige har implementerat direktivets artikel 9 genom lagen om energimätning i byggnader (2014:267). Lagen ställer bl.a. krav på byggherrar och byggnadsägare att det ska gå att mäta värme, kyla och tappvarmvatten individuellt i varje lägenhet vid uppförande och ombyggnad. Kravet gäller dock bara om åtgärden är kostnadseffektiv och, vid ombyggnad, tekniskt genomförbar.

I proposition 2013/14:174 går att läsa att det inte är den enskilde byggherren eller byggnadsägaren som själv ska bedöma om det är kostnadseffektivt att installera individuella mätare, utan en generell bedömning bör istället göras av Boverket. Därför fick Boverket våren 2014 uppdraget att utreda och ange i vilka fall det bör installeras mätsystem för värme, kyla och tappvarmvatten i byggnader.

Denna rapport, som är Boverkets svar på regeringsuppdraget, har tagits fram av Anders Carlsson, Cathrine Engström, Bertil Jönsson och Christer Rosfjord med Joakim Iveroth som projektledare.

Karlskrona oktober 2014

Janna Valik
generaldirektör

Innehåll

Förkortningar	7
Definitioner	7
Sammanfattning	9
Metod	9
Individuell mätning av värme i flerbostadshus	10
Individuell mätning av tappvarmvatten	10
Individuell mätning av värme och kyla i lokaler	11
Inledning	13
Uppdraget	13
Metod och arbetsgång	14
Arbetsgång	15
Kommunikation med berörda aktörer	16
Rapportens disposition	17
Bakgrund	19
Litteraturstudie individuell mätning	19
Tidigare utredningar om individuell mätning	20
En summering	22
Gjorda erfarenheter av individuell mätning	23
Sabo	23
Fältstudie i Lund	25
Svensk förening för förbrukningsmätning av energi (SFFE)	25
Fastighetsägarna och HSB:s riksförbund	26
Hyresgästföreningen	26
Utgångspunkter, avgränsningar och val	29
Kostnadseffektivitet och teknisk genomförbarhet	29
Krav på mätning om den är lönsam	30
Endast individuell värmemätning med värmemätare utreds	30
Ombyggnad	31
Begreppet ombyggnad	32
Krav enligt reglerna vid ombyggnad	32
Närmare om ombyggnad i lagen om energimätning i byggnader	33
Byggnadstekniska förutsättningar för individuell mätning	33
Flerbostadshus - värme	34
Flerbostadshus - varmvatten	37
Lokaler- värme och komfortkyla	40
Mätningstekniska förutsättningar för individuell mätning	42
Mätare för debitering	42
Huvudmätare och individuell mätare	43
Mätare för fördelning av kostnad	43
Reglering av individuella mätare	43
Konstruktion och livslängd individuella värme- och vattenmätare	43
Individuell mätning av värme i flerbostadshus	45
Intäktssidan värme	45
Val av inomhustemperaturer för energiberäkningarna	46
Energiberäkningar - metod och resultat	46
Energibesparing vid sänkt temperatur	48
Kostnadssidan värme	49
Allmänt om mätare och datainsamlingssystem	50
Installationskostnad värmemätare	51
Driftkostnader	53

(

(

(

(

Kalkylmodellen för värme.....	54
Beräkningsresultat, analys och förslag	54
<i>Värmemätning vid uppförande.....</i>	<i>54</i>
<i>Värmemätning vid ombyggnad.....</i>	<i>57</i>
Individuell mätning av tappvarmvatten i flerbostadshus	61
Intäktssidan tappvarmvatten	61
<i>Förbrukningen av tappvarmvatten.....</i>	<i>61</i>
<i>Minskad förbrukning med individuell mätning.....</i>	<i>63</i>
<i>VA-avgiften.....</i>	<i>63</i>
Kostnadssidan tappvarmvatten.....	64
<i>Vattenmätare.....</i>	<i>65</i>
<i>Installationskostnad vattenmätare vid ny- och ombyggnad.....</i>	<i>66</i>
Kalkylmodellen för tappvarmvatten	67
Beräkningsresultat, analys och förslag	69
<i>Traditionell kalkyl</i>	<i>69</i>
<i>Monte Carlo-simuleringar.....</i>	<i>70</i>
<i>Tappvarmvatten i kombination med mätning av värme.....</i>	<i>72</i>
Värme och komfortkyla i lokaler.....	73
Avgränsningar	73
<i>Endast kontorslokaler.....</i>	<i>73</i>
<i>Endast installationskostnad för värmemätare i kalkylen.....</i>	<i>74</i>
<i>Inget tappvarmvatten i kontor</i>	<i>74</i>
Intäktssidan värme och kyla.....	74
<i>Val av inomhustemperatur i kontorslokaler för kalkylen</i>	<i>75</i>
<i>Energiberäkningar – metod och resultat.....</i>	<i>75</i>
<i>Energibesparing vid sänkt temperatur</i>	<i>76</i>
Kostnad för värmemätare i kontor.....	77
Kalkylmodellen för värme och kyla.....	77
Beräkningsresultat, analys och förslag	78
<i>Värmemätning vid uppförande.....</i>	<i>78</i>
<i>Värmemätning vid ombyggnad.....</i>	<i>79</i>
Litteraturlista.....	81
<i>Digitala källor</i>	<i>82</i>
Bilaga 1 – regeringsuppdraget	83
Bilaga 2 – Beräkningsresultat värmemätning flerbostadshus - vid uppförande och ombyggnad.....	89
Bilaga 3 - Beräkningsresultat traditionell kalkyl för individuell mätning av tappvarmvatten	127
Bilaga 4. Metod och beräkningsresultat Monte Carlo-simuleringar.....	163
Bilaga 5 – Indata	197
Bilaga 6 – Konsultrapport SP	205
Bilaga 7 – Konsultrapporter Projektengagemang AB.....	219
Bilaga 8 – Konsultrapport Göran Stålbom, Allmänna VVS Byrån AB.....	279
Bilaga 9 – Konsultrapport Johnny Andersson, Ramböll	303
Bilaga 10 – Konsultrapport Wikells och Enerwex.....	317

Förkortningar

Atemp	Arean av samtliga våningsplan, vindsplan och källarplan för temperaturreglerade utrymmen, avsedda att värmas till mer än 10 grader, som begränsas av klimatskärmens insida
BBR	Boverkets regelsamling för byggande
BETSI	Byggnaders energi, tekniska status och inomhusmiljö
BOA	Den yta i ett hus som är användningsbar för boende.
Gripen	Boyten utgör tillsammans med biytor byggnadens totalyta
HSB	Boverkets energideklarationsregister
IMD	Medlemsägd, kooperativ organisation som arbetar med bosparande, byggande och förvaltning.
LKF	Individuell mätning och debitering
MID	Lunds Kommuns Fastighets AB
Sabo	Mätinstrumentsdirektivet (2004:22/EG)
SFFE	Sveriges Allmännyttiga bostadsföretag
STAFS	Svensk förening för förbrukningsmätning av energi
Sveby	Swedacs föreskrifter och allmänna råd
Swedac	Standardisera och Verifiera Energiprestanda i byggnader
	Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll

Definitioner

Byggnadens energianvändning. Den energi som behöver levereras till en byggnad under ett år för uppvärmning, komfortkyla, tappvarmvatten och byggnadens fastighetsenergi vid normalt brukande.

Byggnadens specifika energianvändning. Byggnadens energianvändning fördelat på Atemp uttryckt i kWh/m² och år. Hushållsenergi ingår inte. Det här begreppet används i Boverkets byggregler (BFS 2011:6) och har samma betydelse som energiprestanda.

Energiprestanda. Den mängd energi som behöver användas i en byggnad för att uppfylla de behov som är knutna till ett normalt bruk av byggnaden under ett år (energideklarationens definition, dvs. byggnadens specifika energianvändning).

Kostnadseffektivitet. Likställs i rapporten med lönsamhet, se avsnitt Kostnadseffektivitet och teknisk genomförbarhet.

Vattenmätare. Ett mätinstrument utformat för att mäta, registrera och visa volymen av det vatten som passerar genom mätgivaren.

Värmemätare. Ett instrument som är utformat för mätning av värme, som i en värmeväxlarkrets avges av en vätska som kallas värmebärare.

(

(

(

(

Sammanfattning

Boverket har på regeringens uppdrag utrett i vilka byggnader det är kostnadseffektivt att installera mätsystem för individuell mätning av värme, kyla och tappvarmvatten. Utredningen ska ge underlag till ett förslag på förordningsbestämmelser till lagen om energimätning i byggnader (2014:267). Enligt lagen ska den som uppför en byggnad eller genomför en ombyggnad se till att varje lägenhets användning av värme, kyla och tappvarmvatten kan mätas om det är kostnadseffektivt och, vid en ombyggnad, tekniskt genomförbart.

För att besvara frågan när individuell mätning av värme och tappvarmvatten i flerbostadshus är kostnadseffektivt har Boverket räknat på dess kostnader och möjliga intäkter. Resultaten visar att ett krav skulle tvinga fram olönsamma investeringar för de flesta byggherrar och fastighetsägare som bygger nytt eller bygger om och som installerar individuella värme- eller vattenmätare. För lokaler har Boverket utrett individuell mätning av komfortkyla och värme med resultatet att individuell mätning varken är rimligt eller kostnadseffektivt.

Baserat på utredningens beräkningsresultat föreslår Boverket att det inte i något fall ska krävas individuell mätning av värme, kyla eller tappvarmvatten vid uppförande eller ombyggnad. Därför lämnar Boverket inte heller några förslag till förordningsbestämmelser.

Metod

Kostnadseffektivitet likställs i analysen med lönsamhet. En investering som är kostnadseffektiv antas i utredningen också vara tekniskt genomförbar. För att besvara frågan om en investering i individuell mätning är lönsam ställer vi intäkterna mot kostnaderna. Är intäkterna under investeringens livslängd större än kostnaderna är den lönsam, i annat fall olönsam.

För beräkningarna har vi använt en investeringskalkyl där nuvärdet av intäkterna ställs mot nuvärdet av kostnaderna. Intäkterna är värdet av energibesparingen, värdet av effektbesparingen samt för tappvarmvatten även värdet av vattenbesparingen. På minussidan har vi installationskostnaden och årliga kostnader för drift.

För den del av uppdraget som handlar om lokaler och kyla har kostnadseffektivitetsberäkningarna kompletterats med beskrivningar av hur klimatsystem i lokaler fungerar och vilka möjligheter som finns att mäta energi för värme och kyla individuellt i lokaler.

Individuell mätning av värme i flerbostadshus

Storleken på den energibesparing som en lägre temperatur i ett flerbostadshus innebär är central för att beräkna intäkterna av individuell mätning av värme. Storleken varierar beroende på temperatursänkningens storlek, var i landet byggnaden finns samt dess energiprestanda. Värdet av energibesparingen beror på fjärrvärmeföretaget som också den varierar i landet.

Enligt beräkningsresultaten är en investering i värmemätare i nya byggnader och vid ombyggnad i de allra flesta fall inte kostnadseffektiv. Resultatet visar att en grads lägre temperatur inte i något fall räcker för att investeringen ska bli kostnadseffektiv.¹ I de flesta fall räcker inte heller två grader för att uppnå kostnadseffektivitet. Endast när temperatursänkningen sker i kombination med låga installationskostnader visar beräkningarna på kostnadseffektivitet.² I ombyggnadsfallet krävs dessutom att byggnadens energiprestanda är fortsatt dålig efter ombyggnad för att kalkylen ska visa på kostnadseffektivitet.

Boverkets bedömning är att en så pass kraftig temperatursänkning som två grader från samtliga boende i en byggnad inte är en trolig effekt av individuell mätning. Förutom det faktum att boende har olika preferenser vad gäller inomhustemperatur, så ger två graders lägre temperatur en energibesparing som motsvarar som högst 20 kronor per månad och lägenhet. Det ekonomiska incitamentet för de boende att sänka inomhustemperaturen, vilket är syftet med individuell mätning, är troligtvis svagt.

Eftersom ett krav på individuell mätning av värme skulle innebära olönsamma investeringar för majoriteten av byggherrar och fastighetsägare, förslår Boverket att det inte i något fall ska krävas individuell mätning av värme vid uppförande eller ombyggnad.

Individuell mätning av tappvarmvatten

För beräkningarna av kostnadseffektivitet vid installation av individuella vattenmätare har vi kompletterat den traditionella kalkylen, där de ingående parametrarna ges konstanta värden, med Monte Carlo-simuleringar. Den senare metoden innebär att ett stort antal investeringar simuleras där de ingående parametrarna har tillåtit variera med ansatta sannolikheter, och där resultatet visar sannolikheten att en investering i individuell mätning av tappvarmvatten blir kostnadseffektiv.

¹ Detta gäller huvudalternativen där en värmemätare installeras vid uppförande och flera värmemätare installeras vid ombyggnad.

² Med låga installationskostnader avses installation av billiga värmemätare med trådlös kommunikation eller där en paketlösning väljs där ett företag sköter både installation och drift.

Beräkningarna i den traditionella kalkylen visar att det krävs en relativt stor tappvarmvattenbesparing i kombination med en låg installationskostnad för att uppnå kostnadseffektivitet. Individuell mätning av tappvarmvatten är aldrig kostnadseffektivt vid 10 procents minskad tappvarmvattenförbrukning. Vid 20 procents minskad tappvarmvattenförbrukning kan åtgärden vara kostnadseffektiv under förutsättning att installationskostnaden är låg och att VA-avgiften ligger över genomsnittet. En något högre installationskostnad (3 500 kr i kalkylen) innebär att installationen inte är kostnadseffektiv i något fall vid 20 procents minskad tappvarmvattenförbrukning och endast i vissa fall vid 30 procents minskad förbrukning.

Resultatet från Monte Carlo-simuleringarna visar att även när installationskostnaden är låg och VA-avgiften hög är cirka 40 procent av simuleringarna olönsamma. Andelen lönsamma investeringar sjunker kraftigt när installationskostnaden ökar.

Slutsatsen, baserad på resultatet av den traditionella kalkylen och Monte Carlo-simuleringarna, är att sannolikheten för att en investering blir lönsam är för låg för att kunna ställa krav på individuell mätning av tappvarmvatten vid uppförande eller ombyggnad. Ett krav skulle tvinga fram ett allt för stort antal olönsamma investeringar. Boverket föreslår därför att det inte i något fall ska krävas individuell mätning av tappvarmvatten vid uppförande eller ombyggnad.

Individuell mätning av värme och kyla i lokaler

För lokaler har analysen avgränsats till att endast gälla kontorsbyggnader. Analys och förslag baseras dels på underlag som beskriver hur de klimatsystem som installeras i kontor fungerar och vilka möjligheter till individuell mätning som finns, dels på kostnadseffektivitetsberäkningar på motsvarande sätt som för flerbostadshus.

Att individuellt mäta komfortkyla i kontorsbyggnader är av flera anledningar svårt att göra till en rimlig kostnad. En försvårande omständighet är att kylan ofta produceras och distribueras ut i kontorsbyggnaden från ett gemensamt system och där individuell mätning av kylan skulle kräva mätutrustning för varje tillförselpunkt för den hyrda kontorsdelen.

Enligt beräkningsresultaten, där temperaturen antas sjunka på motsvarande sätt som för flerbostadshus efter installation av värmemätare, är individuell mätning av värme aldrig kostnadseffektivt vid uppförande eller ombyggnad.

Utifrån det beskrivande underlaget och beräkningsresultatet föreslår Boverket att det inte i något fall ska krävas individuell mätning av värme eller kyla vid uppförande eller ombyggnad av lokaler.

(

(

(

(